

Toruń, 28 czerwca 2021 r.

Janusz Panisko,

poniżej prezentujemy projekt środowiskowych założeń w przedmiocie reformy pomocy materialnej dla studentów. Autorami są osoby na co dzień związane z procesem przyznawania stypendiów i zapomóg. Zachęcam do lektury. Uwagi i propozycje dotyczące naszych założeń można przysyłać na adres: noweprawo@fpm.edu.pl do dnia 10 lipca 2021 r.

2 lipca 2021 r.
Jacek Pakuła

Jacek Pakuła

PRZEWODNICZĄCY
ZESPOŁU DS. POMOCY MATERIALNEJ DLA STUDENTÓW

REFORMA POMOCY MATERIALNEJ DLA STUDENTÓW

– ŚRODOWISKOWY PROJEKT ZAŁOŻEŃ

Przygotowanie: Zespół ds. pomocy materialnej dla studentów przy Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej pt. Pomoc materialna dla studentów i doktorantów w składzie:

mgr Edyta Biel, mgr Maciej Ciemny, mgr Michał Goszczyński,
mgr inż. Elżbieta Kaźmierczak, mgr inż. Anna Klimczyk, mgr Jacek Pakuła, mgr Magdalena Skopiec

ZAMIAST WSTĘPU

Problematyka pomocy materialnej jest złożona. Świadczenia pomocy materialnej są realnym instrumentem wspierania studentów w dostępie do edukacji. Prawo do nauki, jak również zasada pomocy władz publicznych dla uczniów i studentów, mają swoje umocowanie w Konstytucji RP. Ustawodawca dostrzega rolę i znaczenie systemu wsparcia materialnego w postaci bezzwrotnych stypendiów i zapomóg, o które mogą ubiegać się studenci. Pomoc ta finansowana jest z budżetu państwa, a więc pieniędzy wszystkich podatników. Oznacza to, że zadanie to nie może być finansowane w sposób nieograniczony. Ważne jest, aby pomoc ta trafiała do właściwych adresatów z uwagi na cel pomocy materialnej – wsparcie w dostępie do wyższego wykształcenia. Istotną kwestią jest sprawiedliwe przyznawanie tych świadczeń, które dowodzi, że władza publiczna prawidłowo realizuje zadania. Ten aspekt wychowawczy jest pomijany, a przecież ma wpływ na budowanie społeczeństwa obywatelskiego.

Trudne zadanie spoczywa na barkach pracowników uczelni odpowiedzialnych za system stypendialny. Muszą oni wykazywać się znajomością nie tylko ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, ale również: Kodeksu postępowania administracyjnego,

ustawy o świadczeniach rodzinnych, systemów podatkowych państw obcych, zasad orzekania o niepełnosprawności, reguł oceny parametrycznej, itd.

Nie budzi najmniejszych wątpliwości, że dotychczasowe rozwiązania prawne nie są wolne od wad. Jednak proponowane przeniesienie procesu przyznawania stypendiów socjalnych i stypendiów dla osób niepełnosprawnych z uczelni do ośrodków pomocy społecznej nie przyczyni się poprawy efektywności systemu pomocy materialnej. Pozornie może wydawać się, że taka zmiana w istotny sposób odciąży uczelnie, a pomoc będzie trafiać do potrzebujących, bowiem wnioski będą oceniane przez organy wyspecjalizowane. Wyraźnie należy wskazać, że jest to błędne założenie co najmniej z kilku powodów.

Po pierwsze, studenci będą mieli ograniczony dostęp do świadczeń przyznawanych przez ośrodki pomocy społecznej, chociażby ze względu na konieczność przemieszczania się pomiędzy miejscem studiowania, w którym koncentrują swoje interesy życiowe, a miejscem pochodzenia. Po drugie, szkodliwy jest automatyczny proces kwalifikowania studentów jako klientów ośrodków pomocy społecznej i przyzwyczajania ich do tego rodzaju pomocy. Po trzecie, dokładanie kolejnych zadań ośrodkom pomocy społecznej może tylko obniżyć efektywność pracy tych organów. A przecież już dziś wiele spraw z zakresu szeroko rozumianej pomocy społecznej trafia na wokandy sądów administracyjnych i często decyzje tych organów są uchylane. Po czwarte, nie można odwoływać się do doświadczeń tych organów związanych z przyznawaniem tzw. świadczeń 500+, skoro stypendium socjalne uzależnione jest od, obliczanego w dość skomplikowany sposób, dochodu w rodzinie. Już chociażby zmiany w zakresie przyznawania tego świadczenia, które mają polegać na tym, że będzie je wypłacać Zakład Ubezpieczeń Społecznych i nastąpi odejście od corocznego składania wniosków, świadczą przeciwko proponowanemu rozwiązaniu. Co więcej, proces kwalifikowania do uzyskania świadczenia 500+ był uproszczony a wsparcie wiązało się z posiadaniem dziecka, podczas gdy w przypadku stypendium socjalnego chodzi o trudną sytuację materialną powiązaną z dochodem w rodzinie studenta. Po piąte, przeniesienie stypendiów socjalnych do ośrodków pomocy społecznej bez redefinicji pojęć takich jak osoba wchodząca w skład rodziny czy dochody pomijane przy ustalaniu dochodu w rodzinie, będzie potęgować trudności w procesie otrzymania tego wsparcia. Inne jest bowiem pojęcie rodziny w ustawie o świadczeniach rodzinnych, inne w ustawie o pomocy społecznej, a jeszcze inne w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Po szóste, wyprowadzenie stypendiów socjalnych do ośrodków pomocy społecznej będzie miało przełożenie na kwotę środków przeznaczonych na stypendia naukowe i zapomogi przez rażące obniżenie puli pozostającej w dyspozycji uczelni. Dziś algorytm powiązany jest ściśle z wydatkowaniem dotacji na te

świadczenia, próg dochodowy, liczbę osób niepełnosprawnych, itd. Planowany zaś spadek kwot przeznaczanych na stypendia naukowe może skutkować biernością studentów i wygaszaniem ich dodatkowych aktywności. Można wyliczać inne wady, dotyczą one także stypendiów dla osób niepełnosprawnych, które również miałyby być przyznawane przez ośrodki pomocy społecznej.

Nie budzi wątpliwości, że reforma pomocy materialnej jest potrzebna. Dostrzegamy jednak zaletę dotychczasowych rozwiązań prawnych – stabilność. Według Centralnej Bazy Orzeczeń Sądów Administracyjnych, w 2010 r., gdy obowiązywała ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym z 27 lipca 2005 r., sądy te wydały 36 wyroków, z czego 20 skarg oddalono (55%). W 2020 r. wyroków zapadło 85, z czego tylko 26 skarg zostało oddalonych (30%). W przypadku stypendium ministra w 2010 r. sądy wydały 6 wyroków, z czego oddalono 5 skarg studentów (83%); w 2020 r. wyroków zapadło 7, ale oddalono tylko 3 (42%). W znacznej większości w sprawach, w których sądy wyeliminowały z obrotu prawnego zaskarżoną decyzję, zarzuty studentów koncentrowały się na nowych rozwiązaniach prawnych, wprowadzonych ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, która w zakresie pomocy materialnej zaczęła obowiązywać z dniem 1 października 2019 r. Warto pamiętać, że o ile aktualny system pomocy materialnej ma swoje podstawy w poprzednio obowiązujących ustawach z lat: 1990 i 2005, o tyle nowe prawo, obowiązujące w zakresie pomocy materialnej od 1 października 2019 r., zawiera kilka zmian, których zastosowanie nastrocza trudności, W szczególności chodzi o tzw. 6 lat ograniczające dostęp do pomocy materialnej dla studentów.

Nie można tworzyć nowego prawa w taki sposób, aby stare problemy ciągle były aktualne, a dodatkowo pojawiały się kolejne, dotychczas nieobecne.

Poniżej przedstawiamy postulaty, które w naszym przekonaniu powinny zostać uwzględnione w procesie realnej reformy pomocy materialnej, mającej na celu rozwiązanie rzeczywistych problemów.

I. USTAWA O POMOCY MATERIALNEJ DLA STUDENTÓW

Reforma powinna koncentrować się na przepisach ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (art. 86-95). Świadomi wyzwań, ale i doświadczeń ostatnich lat, dostrzegamy potrzebę przygotowania ustawy, która w sposób kompleksowy regulowałaby problematykę stypendiów i zapomóg. Konstytucja RP wskazuje, że warunki pomocy określa

ustawa, co oznacza, że akt tej rangi powinien kompleksowo normować problematykę wsparcia studentów chcących uzyskać wyższe wykształcenie. Jeśli tylko znajdzie się wola polityczna, nowa regulacja prawna mogłaby dotyczyć również szeroko rozumianego procesu wsparcia studentów – od miejsca w domu studenckim po wsparcie psychologiczne. Na tym jednak etapie należy rozważyć rewizję przepisów art. 86-95 PSWiN lub przygotowanie odrębnej ustawy o stypendiach, która w sposób kompleksowy, bez odesłań do innych aktów prawnych, normowałaby problematykę wsparcia materialnego.

II. ŚWIADCZENIA POMOCY MATERIALNEJ DLA STUDENTÓW

System pomocy materialnej powinien opierać się na dotychczasowym katalogu świadczeń. Niezbędna jest jednak zmiana nazewnictwa wybranych stypendiów. Student powinien móc ubiegać się o:

- stypendium socjalne,
- stypendium dla najlepszych studentów,
- stypendium dla osób z niepełnosprawnością,
- zapomogę,
- stypendium ministra dla wybitnych studentów.

Podział ten ma swoje zalety. Przede wszystkim wspiera studentów niezamożnych, a jednocześnie motywuje do nauki. Nadto, obecna nazwa – stypendium rektora – sugeruje, że to rektor przyznaje takie stypendium, podczas gdy w świetle obowiązujących przepisów może być to także komisja stypendialna. Co więcej, wyraźne wskazanie, że chodzi o stypendium dla najlepszych studentów ma znaczenie w procesie wykładni prawa, bowiem świadczenie to adresowane jest do studentów osiągających więcej niż przeciętne wyniki. W przypadku stypendium dla osób z niepełnosprawnością chodzi o poprawność językową.

III. UCZELNIA JAKO PODMIOT PRYZNAJĄCY POMOC MATERIALNĄ

Świadczenia pomocy materialnej dla studentów powinny być przyznawane w szkole wyższej. Praktycznie od samego początku kształtowania ram prawnych dla procesu przyznawania stypendiów to uczelnia była miejscem, gdzie oceniano wnioski studentów. Podkreślić należy, że działalność uczelni w zakresie przyznawania pomocy materialnej od

kilku lat została mocno sprofesjonalizowana. Tworzone są centralne jednostki – działy pomocy materialnej dla studentów, których zadaniem jest obsługa procesu stypendialnego. Pracownicy na bieżąco doksztalają się, co pozwala przyjąć, że pomoc materialna trafia do właściwych adresatów. Orzecznictwo sądów administracyjnych potwierdza, że uczelnie coraz lepiej radzą sobie m.in. ze studentami wykazującymi niewielkie dochody, czy z oceną osiągnięć studentów ubiegających się o stypendium rektora.

Warto także zasygnalizować, że uczelnie prowadzą kampanie informacyjne na temat oferowanych stypendiów i zapomóg. Program każdego dnia otwartego praktycznie zawsze obejmuje przedstawienie oferty stypendialnej, Często wykracza ona poza ramy systemu pomocy materialnej z uwagi na fakt, że uczelnie tworzą własne fundusze stypendialne. Również podczas targów edukacyjnych kandydaci na studia mogą zapoznać się z ofertą stypendialną. Niemal każda z uczelni ma rozbudowaną podstronę poświęconą pomocy materialnej. Znajdują się tam nie tylko przepisy prawne, ale również praktyczne wskazówki, odpowiedzi na pytania, kontakt do osób odpowiedzialnych za pomoc materialną, ale również – coraz częściej – kalkulatory stypendialne pozwalające m.in. obliczyć dochód w rodzinie studenta oraz tzw. generatory wniosków.

Uczelnia jako podmiot przyznający pomoc materialną to rozwiązanie, które pozwala na minimalizowanie nadmiernej biurokracji, bowiem student może zgłosić się, przedstawić swoją sytuację i dowiedzieć się, jakie dokumenty powinien złożyć. Taki model ma również inne zalety. Jeśli student nie kwalifikuje się, aby uzyskać np. stypendium socjalne, pracownik uczelni (członek organu stypendialnego) może udzielić wyczerpującej informacji o pozostałych świadczeniach. Zdarzają się sytuacje, że student ubiegający się o stypendium dowiadyuje się, że może uzyskać także np. zapomogę. Ograniczona anonimowość w uczelni pozwala na objęcie studenta pomocą, ale również stanowi barierę w dostępie do świadczeń przez osoby nadużywające swoich uprawnień.

IV. AUTONOMIA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO A POMOC MATERIALNA

Uczelnia w procesie przyznawania pomocy materialnej powinna zachować dotychczasowe ramy autonomii, a podstawowym aktem prawnym powinien być regulamin świadczeń dla studentów.

1. Każda uczelnia powinna samodzielnie określić, na dotychczasowych zasadach, własny ustrój organów przyznających pomoc materialną: rektor (dziekan, upoważniony pracownik), komisja stypendialna i odwoławcza komisja stypendialna.
2. Autonomia powinna polegać również na możliwości ustalenia progu dochodowego uprawniającego do stypendium socjalnego, jak również limitu miejsc stypendiów dla najlepszych studentów oraz wysokości świadczeń.
3. Dostrzegamy wyraźny spadek liczby studentów otrzymujących stypendia socjalne. Wynika to z niskiego progu dochodowego (max. 1051,70 zł), jak również wprowadzenia obowiązku przedstawienia zaświadczenia z ośrodka pomocy społecznej przez studentów, których dochód w rodzinie nie przekracza kwoty 528 zł. Niezbędne jest podwyższenie progu dochodowego uprawniającego do otrzymywania stypendium socjalnego. Na wzór aktualnie obowiązujących widełek należałoby postulować wprowadzenie nowych kwot – min. 1051,70 i max. 1400 zł. W tym przedziale rektor w porozumieniu z organem samorządu studenckiego powinien wskazywać kwotę uprawniającą do otrzymania stypendium socjalnego. Maksymalna kwota nie powinna przekraczać 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę (w 2021 = 2800 zł).
4. W zakresie stypendium dla najlepszych studentów należy postulować zwiększenie limitu miejsc stypendialnych na kierunku z 10% do 20%. Uczelnia sama powinna decydować, jaka liczba studentów będzie mogła otrzymać to świadczenie.
5. Należy utrzymać ograniczenie w przypadku sumy stypendium socjalnego i stypendium dla najlepszych studentów. Nie powinno ono przekraczać kwoty 75% minimalnego wynagrodzenia za pracę, tj. w roku 2021 = 2100 zł. Model pomocy materialnej, zwłaszcza gdy chodzi o stypendium socjalne, zakłada, że student w pierwszej kolejności korzysta ze wsparcia rodziny, następnie z szeroko rozumianej pomocy społecznej a dopiero na końcu – gdy podejmuje studia – sięga po uczelnianą pomoc materialną. Warto również pamiętać, że stypendia są nieopodatkowane, a studenci mogą korzystać z innych świadczeń. Możliwości budżetowe są ograniczone i nie można każdemu tylko dlatego, że studiuje, fundować stypendia bez żadnych ograniczeń.
6. Zwiększenie progu dochodowego uprawniającego do stypendium socjalnego oraz zwiększenie liczby miejsc stypendium dla najlepszych studentów powinno doprowadzić do zminimalizowania ryzyka wydatkowania na stypendia dla najlepszych studentów więcej niż 60% środków wydatkowanych łącznie w danym roku na stypendia dla najlepszych studentów, socjalne i zapomogi. Dostrzegamy

jednak trudności, z jakimi borykają się uczelnie niepubliczne, bowiem natura studiów odpłatnych polega na tym, że osoby w trudnej sytuacji materialnej stanowią niewielką liczbę ogółu studentów. Mniej wniosków o stypendium socjalne ma przełożenie na mniejszą pulę środków przeznaczonych na stypendia dla najlepszych studentów. Na tym etapie postulujemy jednak utrzymanie limitu 60% w stosunku do wszystkich uczelni, zastrzegając, że wydatkowanie dotacji na pomoc materialną powinno być monitorowane.

7. Należy rozważyć, czy fundusz stypendialny powinien być rozliczany z wydatkowanych kwot, czy zaplanowanych w planie rzeczowo-finansowym. Środki w ramach dotacji obejmują jeden rok kalendarzowy, przy jednoczesnym obowiązku zapewnienia finansowania świadczeń pomocy materialnej w miesiącach wchodzących w skład dwóch lat akademickich.
8. Wyraźnie należy opowiedzieć się – w przypadku uczelni publicznych – za przywróceniem puli środków na obsługę procesu przyznawania pomocy materialnej. Docelowo wszystkie uczelnie, również niepubliczne, powinny mieć prawo przeznaczyć na działania związane z przyznawaniem stypendiów i zapomóg do 1% z otrzymanej dotacji.
9. Rewizji wymaga algorytm obliczania wysokości dotacji na pomoc materialną. Kluczową wartością powinna być liczba studentów, a w dalszej kolejności liczba osób otrzymujących stypendium socjalne oraz stypendium dla najlepszych studentów. Uzasadnione byłoby również włączenie do algorytmu „mechanizmu projakościowego” związanego z liczbą absolwentów, w tym liczbą osób, które terminowo kończą studia.

V. POSTĘPOWANIE W PRZEDMIOCIE PRYZNANIA POMOCY MATERIALNEJ

Zasady postępowania w przedmiocie przyznania pomocy materialnej powinny opierać się na odpowiednim stosowaniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Kluczowe jest prawo studenta do udziału w postępowaniu. Każda uczelnia powinna dowolnie kształtować zasady składania wniosków w uczelnianym regulaminie świadczeń dla studentów. Standardem w zakresie komunikacji ze studentów powinna być droga elektroniczna. Chodzi również o doręczenie decyzji. Termin do składania wniosków o pomoc materialną powinien mieć, co do zasady, charakter instrukcyjny, a w przypadku stypendium

dla najlepszych studentów – procesowy, z wyjątkiem studentów I roku (laureaci i finaliści olimpiad, medaliści).

Pod rozagę należy poddać pomysł udostępnienia uczelniom baz danych, z których korzystają ośrodki pomocy społecznej.

Przebieg postępowania należałoby uprościć. Rozstrzygnięcie powinno czynić zadość wymogom dla decyzji administracyjnej, wraz z uzasadnieniem. Termin do wydania decyzji nie powinien być dłuższy niż 45 dni od dnia rozpoczęcia zajęć.

VI. STATUS STUDENTA A POMOC MATERIALNA

Co do zasady należałoby utrzymać dotychczasowe zasady dostępu do pomocy materialnej. Formuła, że student może ubiegać się o pomoc materialną oznacza, że organ korzysta z uznania administracyjnego. Tylko pozornie taki luz jest szkodliwy i umożliwia dowolną ocenę organu. W rzeczywistości jest to działanie prawidłowe, które pozwala na przyznanie pomocy w oparciu o zasadę słuszności, przy jednoczesnym przeciwdziałaniu nadużyciom prawa.

Należy pozostawić dotychczasowe wyłączenie (art. 447 PSWiN) dotyczące studentów mundurowych.

Dostrzegamy wyzwania związane z internacjonalizacją i dostępem studentów zagranicznych do pomocy materialnej. Wydaje się, że szczególną opieką powinni być objęci studenci – posiadacze Karty Polaka. W przypadku, gdy student otrzymuje stypendium NAWA, nie powinien móc ubiegać się o stypendium socjalne.

W przypadku pozostałych studentów zagranicznych należałoby rozważyć dopuszczalność wprowadzenia tzw. odwróconego stypendium Erasmus. W zależności od kraju pochodzenia student mógłby otrzymać symboliczne stypendium, bez obliczania dochodu w jego rodzinie. Podstawą byłoby oświadczenie studenta, że znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, a wtedy mógłby uzyskać stypendium socjalne w kwocie odpowiadającej odpowiednio 50-100 euro, z rozróżnieniem na kraj pochodzenia.

Zauważamy również trudności finansowe, z jakimi borykają się doktoranci realizujący kształcenie w szkołach doktorskich, tj. w nowej formule. Co do zasady otrzymują oni powszechne stypendium, początkowo w kwocie niewiele wyższej niż 2 tys. zł. Rozważyć należałoby objęcie tych doktorantów dostępem do zapomóg w ramach pomocy materialnej,

choć bardziej uzasadnione wydaje się dążenie do równania statusu doktoranta w szkole doktorskiej ze statusem pracowników.

Za uzasadnione uznajemy przyjęcie maksymalnego okresu pobierania świadczeń pomocy materialnej, na wzór tzw. 6 lat (art. 93 PSWiN). Regulacja ta powinna być jednak precyzyjna i jednakowo traktowana przez wszystkie uczelnie. Nie jest dopuszczalne, aby odmiennie szkoły wyższe definiowały ten okres (studiowanie czy pobieranie; rozpoczęcie semestru, czy upływ całego roku, dostęp podczas urlopu, itd.). Po pierwsze, należy przyjąć ograniczenie czasowe dla wszystkich stypendiów. Po drugie, trzeba ustalić moment, od którego zaczyna bieg okres świadczenia. Po trzecie rozważenia wymaga to, czy proponowany okres powiązać z czasem studiowania, czy pobierania świadczenia. Rozwiązanie musi uwzględniać zróżnicowany, wg programu, czas trwania kształcenia. Nie można również do okresu wliczać np. urlopu, podczas którego student nie korzystał pomocy materialnej. W naszym przekonaniu zapomoga nie powinna być objęta ograniczeniem czasowym.

Osoba, która ukończyła studia magisterskie, nie powinna mieć dostępu do pomocy materialnej. Podobnie osoby, które ukończyły studia I stopnia na jednym kierunku i podjęły kolejne studia I stopnia na innym kierunku. Na zasadzie wyjątku należy potraktować osoby z niepełnosprawnością, które powinny być legitymowane do pobierania stypendium dla osób z niepełnosprawnością na kolejnym kierunku, o ile będzie to kierunek, który nie pokrywa się ze studiami I stopnia. W ramach tzw. przepisów ogólnych uzasadnione jest wprowadzenie do ustawy przepisów dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej i karnej, jak również świadczeń nienależnie pobranych. Należy postulować zmianę art. 94 PSWiN przez dodanie możliwości zmiany decyzji lub uchylecia jej na niekorzyść studenta bez jego zgody.

VII. STYPENDIUM SOCJALNE

1. Uczelnie w ramach autonomii powinna samodzielnie ustalać stawki stypendialne. Postulowany niekiedy tzw. suwak (albo złotówka za złotówkę) generuje liczne trudności. Najmniejsza bowiem zmiana w sytuacji materialnej studenta może prowadzić do obowiązku zmiany decyzji. Od autonomicznej decyzji uczelni zależeć powinno to, czy korzysta z kilku progów dochodowych i różnych stawek stypendium.
2. Dostrzegamy potrzebę rewizji pojęcia dochodu w ustawie o świadczeniach rodzinnych. Aktualnie niejednokrotnie studenci zgłaszają dochody, które nimi nie są w świetle ww. ustawy. Chodzi m.in. o szeroko rozumiane świadczenia rodzinne.

Należałoby przyjąć mechanizm, zgodnie z którym na dochód składa się suma przychodów, pomniejszona o koszty uzyskania przychodu, należny podatek dochodowy od osób fizycznych, składki na ubezpieczenia społeczne niezaliczone do kosztów uzyskania przychodu oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne, z wyłączeniem świadczeń pomocy społecznej, zasiłku pielęgnacyjnego, a także stypendiów dla uczniów i studentów.

3. Należy opowiedzieć się za urealnieniem dochodu obliczanego na podstawie obwieszczenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (karta podatkowa, ryczałt).
4. Należy utrzymać obowiązek przedstawienia dokumentu potwierdzającego wysokość świadczeń alimentacyjnych. Dostrzegając zjawisko alimentów w niewielkiej kwocie – należałoby poddać pod rozagę, zwłaszcza gdy student przedstawia alimenty od obojga rodziców, założenie, że wysokość stypendium socjalnego nie może być wyższa niż zasądzone alimenty.
5. Pojęcie rodziny studenta należy redefiniować i objąć nim również osoby, które faktycznie utrzymują studenta (konkubent/konkubina, ojczym/macocha, itd.), przy jednoczesnym wprowadzeniu zasady, że pełnoletnie dziecko posiadające własne dziecko nie jest członkiem rodziny.
6. W zakresie tzw. samodzielności finansowej należy pozostawić dotychczasowe rozwiązanie (art. 88 PSWiN). Warto pamiętać o dorobku orzecznictwa sądów administracyjnych, zgodnie z którym nie można uznać studenta za osobę samodzielną finansową, jeżeli nie wykazuje on żadnych dochodów, ani nie potrafi udokumentować źródeł utrzymania.
7. Należy rozważyć problem przeliczenia dochodu w trakcie roku akademickiego, który w praktyce rozwiązywany jest trojako. Pierwszy sposób polega na tym, że student składa wniosek w październiku i otrzymuje świadczenie przez cały rok (do 10 miesięcy). *Ergo* – zmiana dochodów nie wpływa na wysokość świadczenia. Drugi sposób polega na tym, że zmiana dochodu już po otrzymaniu decyzji może oznaczać zmianę zgodnie z art. 24 ust. 7 ustawy o świadczeniach rodzinnych (tzw. trzeci miesiąc). Trzeci zaś opiera się na swoistej fikcji, że student składa wniosek w październiku a następnie na początku drugiego semestru deklaruje, czy jego sytuacja uległa zmianie. Odejście od stosowania przepisu art. 24 ust. 7 ustawy o świadczeniach rodzinnych może mieć przełożenie na wzrost zjawiska polegającego na dopasowywaniu (zaniżaniu) dochodów w miesiącu, z którego jest on uwzględniany

na użytek stypendium socjalnego. Gdyby jednak utrzymać przepis art. 24 ust. 7 to należałoby wyraźnie wskazać zasady przeliczenia dochodu, a także określić obowiązki studentów związane z poinformowaniem organu o zmianie dochodu.

8. Nie ma konieczności reformy art. 88 ust. 4-5 PSWiN. Student wykazujący niewielkie dochody, a czasami wręcz zerowe, powinien przedstawić zaświadczenie z ośrodka pomocy społecznej. Uzasadnione byłoby jednak włączenie art. 88 PSWiN do grupy przepisów będących podstawą przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, w oparciu o który dokonywana jest ocena sytuacji studenta. Sama informacja, że student (jego rodzina) otrzymali świadczenie pomocy społecznej nie jest wystarczająca chociażby z tego powodu, że katalog świadczeń jest różny, zaś z uwagi na warunki finansowe różnych gmin pomoc też jest zróżnicowana. Wyjątek określony w art. 88 ust. 5 PSWiN pozwala na dokonanie przez organ rzetelnej oceny sytuacji studenta ubiegającego się o stypendium socjalne.

VIII. ZWIĘKSZENIE STYPENDIUM SOCJALNEGO

W aktualnym stanie prawnym organ ocenia, czy student znajduje się w szczególnej sytuacji, która uzasadnia zwiększenie stypendium socjalnego. Różna jest praktyka definiowania tego „zwiększenia”.

Rozważyć należy, czy „zwiększenie” powinno być w ogóle zniesione, czy też pozostawione w obecnym kształcie, aby organy stypendialne indywidualnie oceniały zasadność udzielenia tego wsparcia. Ponieważ uczelnie charakteryzują pewne odrębności, inna jest np. baza mieszkaniowa, jaką dysponuje każda uczelnia, należałoby przyjąć, że możliwe jest zwiększenie stypendium socjalnego, a organ indywidualnie powinien ustalać, czy taka pomoc przysługuje.

IX. STYPENDIUM DLA NAJLEPSZYCH STUDENTÓW

1. Należy utrzymać warunki otrzymywania stypendium dla najlepszych studentów na I roku (czyli laureatów olimpiady międzynarodowej albo laureatów lub finalistów olimpiady stopnia centralnego, o których mowa w przepisach o systemie oświaty, jak

również dla medalistów co najmniej współzawodnictwa sportowego o tytuł Mistrza Polski w danym sporcie, o którym mowa w przepisach ustawy o sporcie).

2. Stypendium na I roku ma charakter wyjątkowy i nie należy wprowadzać żadnych innych przesłanek pozwalających na przyznanie stypendium dla najlepszych studentów.
3. W przypadku lat wyższych należy wyraźnie wskazać, że przedmiotem oceny jest poprzedni rok akademicki według programu studiów. Oznacza to, że nawet jeśli stypendium dla najlepszych studentów byłoby przyznane na semestr (np. zimowy) i w kolejnym semestrze (letnim) student złożyłby kolejny wniosek, to przedmiotem oceny powinien być poprzedni rok akademicki a nie semestr (zimowy).
4. Należy utrzymać dotychczasowe ścieżki dostępu do stypendium dla najlepszych studentów: wyniki w nauce, osiągnięcia naukowe, artystyczne i sportowe.
5. Uczelnia powinna samodzielnie określić w regulaminie, czy osiągnięcia łączy w jedną listę rankingową, czy są np. cztery listy, odrębne dla poszczególnych osiągnięć.
6. Dostrzegamy studentów, którzy angażują się w życie uczelni, działalność społeczną, wolontariat, itd. Dlatego pod rozważę należy poddać pomysł punktowania – w niewielkim zakresie – działalności społecznej. Każda uczelnia mogłaby, tworząc kryteria rankingowe, zdecydować jakie osiągnięcia chce punktować.
7. W przypadku wyników w nauce stypendium powinno być powiązane ze średnią ocen minimum 4,0 jako warunkiem *sine qua non*. W przypadku niższej średniej student otrzymywałby 0 punktów, ale taki mechanizm nie zamykałby mu drogi do stypendium w przypadku osiągnięć sportowych, artystycznych czy naukowych.
8. W przypadku wszystkich ścieżek wiodących do stypendium dla najlepszych studentów należy uwzględnić zasadę, że trzeba należy zrealizować program studiów i zaliczyć rok, aby ubiegać się o wsparcie.
9. Należy przywrócić ograniczenie dotyczące studentów, którzy po ukończeniu I stopnia podejmują kształcenie na studiach II stopnia albo jednolitych magisterskich. Podjęcie studiów nie powinno nastąpić później niż dwa lata od ukończenia studiów I stopnia.

X. STYPENDIUM DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Nie ma konieczności wprowadzenia zmian zasad przyznawania stypendium dla osób z niepełnosprawnością. Podstawą przyznania powinno być orzeczenie potwierdzające

niepełnosprawność, a wysokość stypendium ściśle i bezwyjątkowo powiązana ze stopniem niepełnosprawności.

Rozważyć można rewizję przepisu art. 94 ust. 4 PSWiN, który pozwala na przyznanie stypendium dla osób z niepełnosprawnością na kolejnym kierunku studiów osobie, która stała się niepełnosprawna podczas studiów albo po ich ukończeniu. Być może kontynuacja powinna dotyczyć innego kierunku niż ten, który student realizował przed nabyciem statusu osoby z niepełnosprawnością.

XI. ZAPOMOGA

Zapomoga jest świadczeniem, które nie sprawia w praktyce specjalnych trudności. Niewątpliwie należy powrócić do ograniczenia, że zapomoga może być przyznana nie więcej niż dwa razy w trakcie roku akademickiego. Jednak w naszym przekonaniu zapomoga nie powinna być powiązana z upływem okresu 6 lat. Niezbędne wydaje się wprowadzenie maksymalnej kwoty zapomogi – nie powinna ona przekraczać kwoty 2100 zł, a więc 75% wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę (2021 r. = 2800 zł).

XII. WŁASNY FUNDUSZ STYPENDIALNY

W zakresie własnego funduszu stypendialnego należy dopuścić możliwość przyznania stypendium m.in. dla sportowców. Aktualnie z art. 420 PSWiN wynika, że przesłanką do przyznania tego świadczenia mogą być tylko osiągnięcia naukowe.